

KYYTI - LUKUHAASTE

LUE 10 KIRJAA VUODEN AIKANA.

FAKTA VAI FIKTIOTA? FAKTA JA FIKTIOTA!

Kun puhutaan kirjallisuudesta, tarkoitetaan yleensä kaunokirjallisuutta. Kuitenkin maassamme vuosittain julkaistavista kirjoista jopa 80 % on jotain muuta, tietokirjallisuutta. Tämän sateenvarjon alle mahtuu monenlaisia teoksia, joille voi olla hankala löytää yhteistä nimittäjää. Samaan laariin solahtavat niin rutikuivaa asiaa tarjoavat lakikirjat ja matematiikan oppikirjat kuin tarinalliset matkakertomukset ja vaikuttamaan pyrkivät pamfletit. Omaelämäkerta, hartauskirja ja aforismikokoelma, keittokirja sekä historiankirja. Englannin kielessä yhteismitattomuuden ongelma on ratkaistu kutsumalla näitä kirjallisuudenlajeja yhteisnimellä *nonfiction*, ei-fiktio. Ei siis fiktiota, mutta ei aivan faktaakaan. Ainakaan läpikotaisin.

Kaunokirjallisuuden vaikutus onkin tuntunut tietokirjapuolella viime vuosina yhä enemmän. Puhutaan tarinataloudesta, joka pakottaa kirjailijan keksimään mahdollisimman vetävän kertomuksen joukosta erottuakseen. Tarinallisuuden ohella trendinä on ollut minämuotoinen kerronta ja tekijän omiin kokemuksiin nojaaminen. Tietokirjallisuus vaatiikin lukijaltaan samanlaista kerronnallisten vivahteiden tajua kuin romaaninkin lukeminen. Kriittistä lukutaitoa tarvitaan median ja verkon lisäksi painettujen opusten kanssa.

Netti asettaa tietokirjallisuudelle myös uuden haasteen. Kun tieto vanhenee yhä nopeammin, miten käy perinteisen tietokirjan? Vuosikymmeniä sitten kirjoitettu teos voi aiheesta riippuen olla sisällöltään jopa vahingollinen, joten vaikkapa eläin- tai lääketieteen kohdalla on varmintä nojautua uusimpaan tutkimustietoon. Kun kuitenkin kuljetaan ajassa tarpeeksi taaksepäin, nykyajan näkökulma yhdistettynä historiantuntemukseen tekee ikääntyneistäkin tietokirjoista jännittäviä. Aristoteles ei ehkä ymmärtänyt painovoiman toimintaa (ja uskoi, että räkä tulee aivoista), mutta filosofian ohella myös hänen luonnontieteellinen tuotantonsa on edelleen mielenkiintoista luettavaa; etenkin kun pitää mielessä, että eurooppalainen tiede perustui tämän 300-luvulla eaa. eläneen kreikkalaismiekkosen näkemyksille melkein seuraavan kahden tuhannen vuoden ajan.

Aikalaisaineistot ovat myös merkittävä lähde monelle historiallisen kaunokirjallisuuden tekijälle. Teoksen takana on usein mittava tutkimustyö, jolla ajankuva on saatu tarkasti kohdillaan. Myös lukijalle tiedon ja kaunon asettaminen rinnakkain tuo uutta perspektiiviä. Tietokirjallisuuden professori Pirjo Hii-denmaa neuvoo esimerkiksi lukemaan *Tuntemattoman sotilaan* oheen historiantutkija Ville Kivimäen sotilaspsykiatria käsittelevän tietokirjan *Murtuneet mielet*. Samalla tapaa Tiitiäisen satupuu ja monet muut tutut lastenrunot aukenevat aivan uudella tavalla, kun tutustuu Leena Kirstinän kirjoittamaan elämäkertaan *Kirsi Kunnas – sateessa ja tuulessa*. Anu Silfverbergin omakohtainen esseeteos *Sinut on nähty* puolestaan johdattaa katsomaan elokuvia uusin silmälasein. Sen yhtenä aiheena onkin juuri tämä parhaimmanlaatuisin ristivalotus: faktasta saatu ymmärrys ruokkii fiktion lukemista ja päinvastoin.

Niko Kirjavala, Kotkan kaupunginkirjasto

LISÄÄ VINKKEJÄ TOUKOKUUN HAASTEeseen

Vuonna 2020 ilmestynyt tietokirja

- Rebecca Solnit: Eksymisen kenttäopas
- Colin Butcher: Molly ja minä
- Jonathan Safran Foer: Me olemme ilmasto
- Steinunn Sigurðardóttir: Lammaspaimen maailman laidalta
- Susan Heikkinen: Pullopostia Seilin saarelta
- Mai Thi Nguyen-Kim: Kaikenlaista kemiaa
- Antti Rönkä ja Petri Tamminen: Silloin tällöin onnellinen
- M. A. Numminen: Kaukana väijyy ystäviä
- Talvikki Lyytinen: Metsäretki : lasten kanssa luontoon
- Andri Snær Magnason: Ajasta ja vedestä
- Alpo Suhonen ja Risto Pakarinen: Markku Kanerva
- Heli Rantala: Pikisaaresta Pariisiin
- Toni Morrison: Toiseuden synty
- Viljami Puustinen: Veljekset Gallén

Vaihtoehtolista: Tietokirja vuosikymmeneltä, jona olet syntynyt

- Jukka Laajarinne: Muumit ja olemisen arvoitus (2000-luku)
- Antti Nylén: Vihan ja katkeruuden esseet (2000-luku)
- Naomi Klein: No Logo (1990-luku)
- Frank McCourt: Seitsemännen portaan enkeli (1990-luku)
- Oliver Sacks: Mies joka luuli vaimoaan hatuksi (1980-luku)
- Vivian Gornick: Toisissamme kiinni (1980-luku)
- Christer Kihlman: Ihminen joka järkkyy (1970-luku)
- Pablo Neruda: Tunnustan eläneeni (1970-luku)
- Rachel Carson: Äänetön kevät (1960-luku)
- Hannah Arendt: Eichmann Jerusalemissa (1960-luku)
- Sinikka Kallio-Visapää: Santiagon simpukka (1950-luku)
- Yrjö Kokko: Laulujoutsen (1950-luku)
- Thor Heyerdahl: Kon-Tiki (1940-luku)
- Primo Levi: Tällainenkö on ihminen (1940-luku)

* merkityt ovat tietokirjoja.

Lukuhaasteen saat kirjastosta tai Kyyti-Finnasta.